

*Dr. Nagy Imre, Dr. Nagy Károly, Dr. Hudák Aranka, Dr. Kohánka Valéria,
Dr. László Anna, Dr. Lászlóffy Marianna, Dr. Martin János,
Dr. Pápay Kornélia, Vágó Judit**

A 2011. évi foglalkozási megbetegedések és fokozott expozíciós esetek szakmai értékelése

Összefoglalás

A szerzők ismertetik a 2011-ben bejelentett foglalkozási megbetegedések és fokozott expozíciós esetek adatait. Részletesen elemzik a foglalkozási megbetegedések kórformák szerinti alakulását, az esetszámok nem és korcsoportonkénti, nemzetgazdasági ágazonkénti és területi megoszlását. Az elemzés alapján megállapítható, hogy – hasonlóan az előző évekhez – a foglalkozási megbetegedések és fokozott expozíciós esetek bejelentése nem kielégítő.

A bejelentések elmaradásának okaként a munkáltató, a munkáltatótól anyagilag közvetlenül függő foglalkozás-egészségügyi szolgálat és sok esetben a munkavállaló ellenérdekeltsége markánsan megmutatkozik.

Kulcsszavak: foglalkozási megbetegedés, fokozott expozíciós eset, esetszám, kórforma, korcsoport, nemzetgazdasági ágazat.

Summary figures of occupational diseases and cases of increased reported in 2011

Abstract

The authors account for the number of occupational diseases and cases of increased exposure reported in 2011. Detailed analysis has been performed on the number of cases according to diagnoses, gender and age groups, national economical branches, and also regional distribution. The analysis points out that the reporting of cases – similarly to those of the previous years – is still unsatisfactory. The reason for the failure of reporting is that it interferes with the interest of employers, the occupational health service, financially dependent on employers, and in many cases also the interest of employees.

Key words: *occupational diseases, cases of increased exposure, number of cases, diagnoses, age group, national economical branches.*

Összefoglaló adatok

2011-ben 245 foglalkozási megbetegedést (mérgezést) vettünk nyilvántartásba, 11%-kal kevesebbet, mint az előző évben (274). Az esetek 69%-a járt keresőkép-telenséggel (2010-ben 79%). Az előző évhez képest a regisztrált fokozott expozíciós esetek száma 2%-kal növekedett (102-ről 104-re) (**1. ábra**).

A megbetegedett vagy fokozottan exponált munkavállalók többsége férfi volt: arányuk a foglalkozási betegségek között 54%, a fokozott expozíciós esetek között 86%.

A foglalkozási megbetegedések és a fokozott expozíciós esetek életkor szerinti megoszlása eltérő. Fiatal-

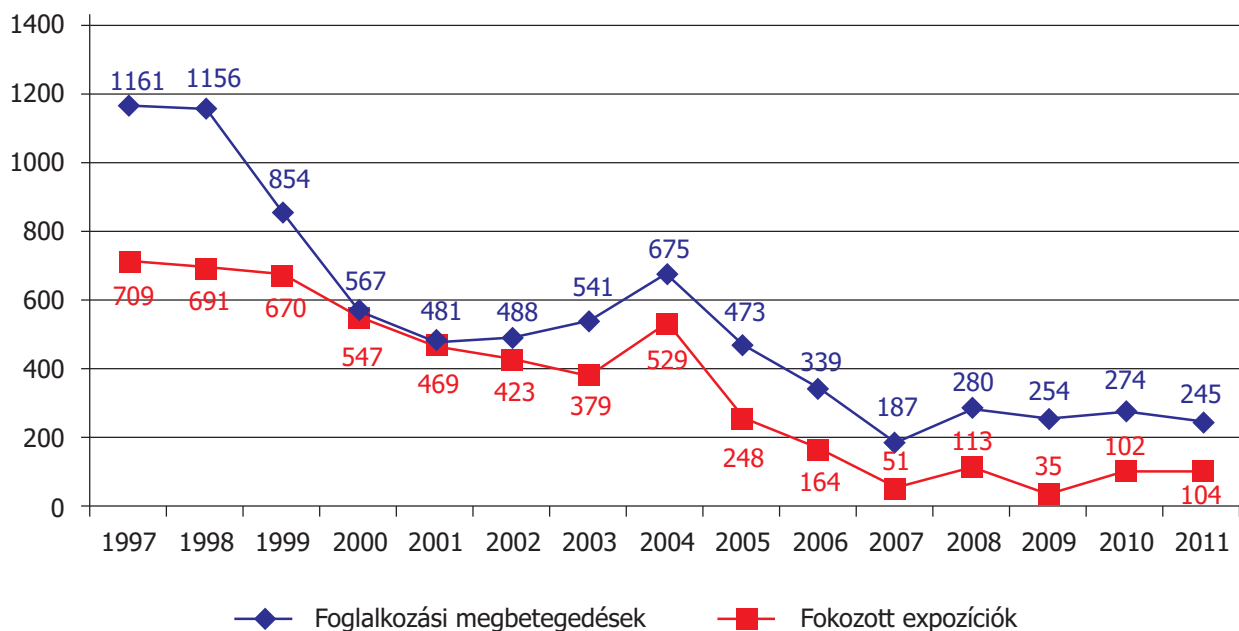
korú munkavállaló egyik kategóriában sem érintett. A foglalkozási megbetegedést elszenvedők és a fokozott expozíciós esetek között is az 50 év felettek aránya a legnagyobb: 57% és 37%.

Foglalkozási főcsoportok (FEOR) szerint elemezve az eseteket a foglalkozási betegek között a gépkezelő, járművezető munkakörben dolgozók (83 fő, 34%), míg a fokozott expozíciós eseteknél az ipari foglalkozásúak – fémmezmunkáló és építőipari dolgozók – aránya (54 fő, 52%) a legmagasabb.

Nemzetgazdasági áganként vizsgálva a legtöbb foglalkozási megbetegedés az előző évtől eltérően az egész-

---

* NMH MMI Munkahigiénés és Foglalkozás-egészségügyi Főosztály

1. ábra. A foglalkozási megbetegedések és a fokozott expozíciós esetek számának alakulása (1997-2011)

ségügyi és szociális ellátás területén tevékenységet végzők közül került ki. Ennek oka, hogy tárgyévben jelentősen magasabb számban jelentettek be egészségügyi szolgáltatóknál, fiatalkorúakat gondozó-nevelő és időskorúakat ellátó szociális intézményekben előfordult, enterális – Calici vírus és Salmonella enteritidis okozta – járványokhoz csatlakozó, döntően tömeges foglalkozási fertőzéseket az intézmények ápoló, gondozó vagy az ellátottak ételmezéséért felelős személyzetének tagjai közül (összesen 95 fő, a regisztrált foglalkozási megbetegedések 39%-a). A bányászatban 62 eset (25%), a feldolgozóiparban 60 eset (24%) fordult elő.

2010-ben az alkalmazásban állók száma 2 701 853 fő volt, 1,5%-kal több mint 2009-ben (2 660 713 fő). A 10 ezer alkalmazásban állóra jutó esetek számát tekintve a legtöbb foglalkozási megbetegedés változatlanul a *bányászatban* fordult elő, ami továbbra is a szilikózis-megbetegedések (42 fő) aránytalanul és indokolatlanul magas számából adódik. A 10 ezer alkalmazásban állóra jutó legtöbb fokozott expozíciós esetet az *építőiparból* (2,3), valamint feldolgozóiparból (1,1) regisztráltuk.

A 2011-ben regisztrált foglalkozási megbetegedések 50%-át (123 eset) az *iparból* (feldolgozóipar, bányászat, villamosenergia-ipar és vízellátás) jelentették be. Az egészségügyi és szociális ellátás területéről nyilvántartásba vett foglalkozási megbetegedések 12%-a hepatitisz (11 eset), 5%-a tuberkulózis (5 eset), 82%-a (78 eset) biológiai kóroki tényezők okozta egyéb megbetegedés (62 esetben akut gyomor-bélrendszeri fertőzés, a többi esetben – 1 scabies és 1 varicella fertőzés kivételével – MRSA-infekció) volt.

A hepatitisz-megbetegedések kórokozók szerinti előfordulását mutatja a **1. táblázat**. A bejelentett munkavállalók közül 7 a humán egészségügyi ellátás, 4 pedig az oktatás területén állt alkalmazásban. Munkája során mindegyik dolgozó közvetlen kapcsolatba kerülhetett a betegek illetve a gondozottak vérével, testváladékával. A diagnózist minden esetben szerológiai vizsgálat igazolta. Foglalkozás szerint a hepatitisz B, C és G vírussal fertőződött munkavállalók között 4 ápolónő, 1 asszisztensnő, 1 szülésznő, 1 mentőápoló és 1 gyermekfelügyelő-nő volt. A hepatitisz A fertőzések egy óvodában fordultak elő: 1 óvónő és 2 dajka betegedett meg.

1.táblázat

A hepatitisz-megbetegedések kórokozók szerinti előfordulása

	Esetszám	Férfi	Nő
Hepatitisz A: (2010-ben nem volt)	3	—	3
Hepatitisz B (2010-ben 3)	2	1	1
Hepatitisz C (2010-ben 4)	5	—	5
Hepatitisz G: (2010-ben nem volt)	1	—	1

A fokozott expozíciós esetek száma az *iparban* a legmagasabb, az összes bejelentés 66%-a (69 fő). Az ipari ágazatok közül a nyilvántartásba vett esetek 94%-át a feldolgozóiparból jelentették be.

A legtöbb foglalkozási megbetegedés tárgyévben is Baranya megyében fordult elő (80 eset, 33%), megelőzve Borsod-Abaúj-Zemplén megyét (52 eset, 21%) és a fővárost (25 eset, 10%). Tárgyévben foglalkozási megbetegedést Békés és Zala megyéből nem regisztráltunk. A fokozott expozíciós esetek közül legtöbb Budapesten (30 eset, 29%), Heves megyében (17 eset, 16%), Baranya és Pest megyében (10-10 eset, 10%) fordult elő, 6 megyéből (Bács-Kiskun, Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Nógrád, Somogy és Szabolcs-Szatmár-Bereg) nem történt bejelentés.

2011. évben 2 halálos kimenetelű foglalkozási megbetegedést vettünk nyilvántartásba. (2. táblázat). Mindkét munkavállaló több évtizedig dolgozott mélyművelésű bányákban. A betegségek diagnózisára több évtizeddel az expozíció megszűnése után került sor.

2. táblázat

Halálos kimenetelű foglalkozási megbetegedések

Eset-szám	Diagnózis	Kóroki tényező	Foglalkozás
1	szilikózis	szilikogén por	vájár
1	tüdőrák	ionizáló sugárzás (radon)	csillés, lakatos

Tömeges (egyidőben, azonos munkahelyen, legalább 5 fő munkavállalót érintően előfordult) foglalkozási megbetegedést 6 esetben (75 fő) regisztráltunk, 57 fő esetében akut enterális fertőzést. Az érintett munkavállalók 75%-a nő, 25%-a férfi volt.

Tömeges előfordulású fokozott expozíciós eset 4 alkalommal került bejelentésre, melyek összesen 54 munkavállalót érintettek. A tömeges eseteket kivétel nélkül fémexpozíció okozta, megoszlás szerint 39 (32 férfi, 7 nő) fokozott ólom-, 10 (7 férfi, 3 nő) kobalt- és 5 (5 férfi) fokozott krómexpozíciós eset fordult elő.

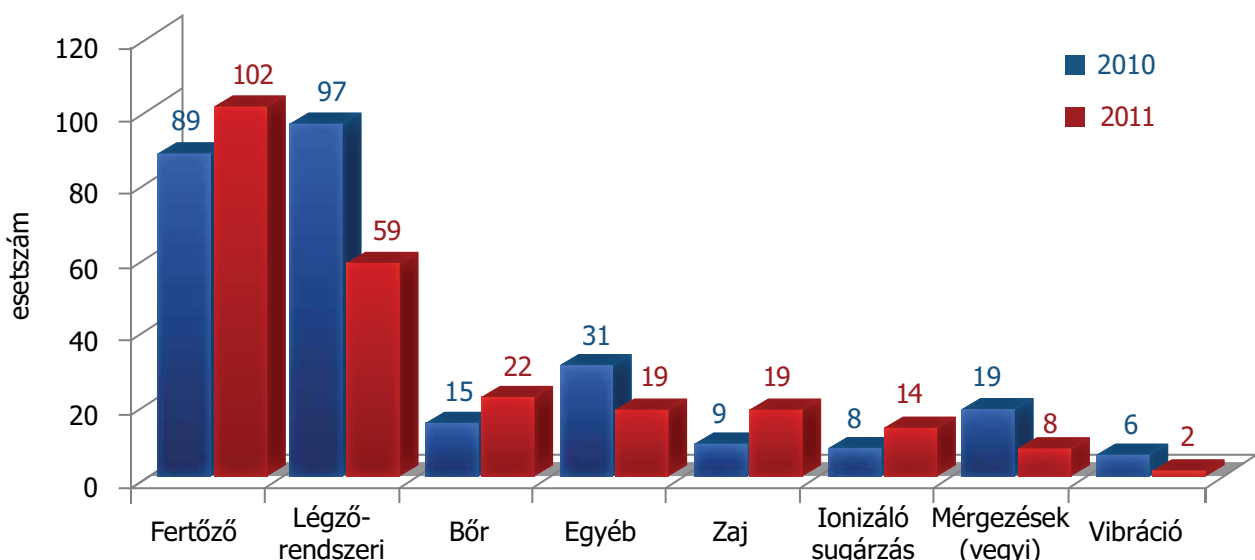
Kórformák szerinti összefoglaló adatok

A regisztrált foglalkozási megbetegedések között – kórformák szerinti előfordulásukat tekintve – az előző évtől eltérően az első helyen a fertőző megbetegedések állnak, második helyre a légzőrendszeri betegségek kerültek, ezeket követik a bőrbetegségek, a zaj okozta halláskárosodások, valamint az egyéb csoportba sorolt megbetegedések (pl. mozgásszervi betegségek) (2. ábra).

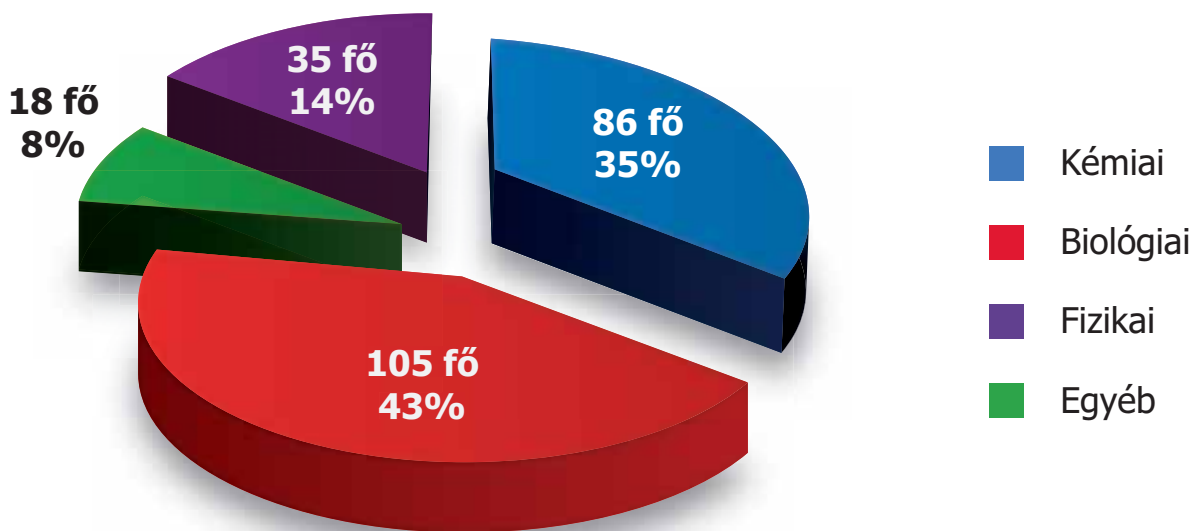
Az esetek nemek szerinti megoszlását elemezve az egyes kórformákban megállapítható, hogy a nők aránya legnagyobb a fertőző (76%) és a bőrbetegségek (59%) között, míg a férfiak aránya a zaj okozta halláskárosodások (100%), a vibráció (100%), az ionizáló sugárzás okozta megbetegedések (100%) és a légzőrendszert érintő kórképek (88%) között a legmagasabb.

A kóroki tényezők fő csoportjai szerint (az elmúlt évektől eltérően) leggyakrabban a biológiai, a kémiai és (harmadik helyen) a fizikai kóroki tényezők által okozott megbetegedések fordultak elő (3. ábra).

2011. évben 19 foglalkozási eredetű halláskárosodást regisztráltunk, a megbetegedettek kivétel nélkül 40 év feletti munkavállalók voltak. Zaj okozta halláskárosodás az összes elfogadott foglalkozási betegség

2. ábra. A foglalkozási megbetegedések esetszáma főbb kórformák szerint (2010–2011)

3. ábra. A foglalkozási megbetegedések száma és megoszlása a kóroki tényezők fő csoportjai szerint, 2011

közel 8%-a, ami az előző évhez képest némi emelkedést mutat (2010-ben ez az arány 3% volt). A legtöbb esetet Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből vettük nyilvántartásba. A foglalkozási betegség évekkorábban tapasztalt, jelentősen magasabb előfordulási arányszámainak csökkenése több okra vezethető vissza: részben a foglalkozási betegségek megoszlásának változása, a zajos munkahelyek számának csökkenése, részben az eredményezi, hogy a munkavállalót érő zajexpozíció mértékének megállapításánál az egyéni védőeszköz okozta csillapítást figyelembe kell venni.

Tárgyévben összesen 102 foglalkozási eredetű fertőző megbetegedést vettünk nyilvántartásba, amelyek többsége zárt közösségekben előfordult enterális fertőzés volt. A megbetegedettek között a nők és férfiak aránya 76% illetve 24%, a fertőzések legnagyobb arányban (90%) 30 év feletti munkavállalókat érintettek. A legtöbb esetet Borsod-Abaúj-Zemplén (36), Szabolcs-Szatmár-Bereg (19) és Baranya megyéből (15) regisztráltuk. A fertőző megbetegedések 8%-a (8 eset) volt zoonózis.

A 2011. év során 22 foglalkozási bőrbetegség került elfogadásra. A bőrbetegségek nemek szerinti megoszlása: 59% nő és 41% férfi. Az esetek 36%-ban a 40-49 év közötti korosztályt érintették. A legtöbb esetet (az elmúlt évhez hasonlóan) Budapestről és Pest megyéből (9-9 fő, 41%) regisztráltuk. A megbetegedések 91%-át vegyi anyagok, 9%-át biológiai kóroki tényező okozták. A legtöbb eset a gépipar (7 eset), valamint a fémfeldolgozó-ipar (5 eset) területén foglalkoztatott dolgozók körében fordult elő.

2011-ben az elfogadott légzőszervi megbetegedések száma 59¹, az összes foglalkozási megbetegedés 24%-a, ami az előző évhez képest 39%-os csökkenést jelent. A megbetegedettek között a férfiak aránya 88%, a nőké 12%, és 97%-ban 50 év felettiak voltak érintettek. A légzőszervi megbetegedések 75%-át Baranya megyéből regisztráltuk, a legtöbb eset – 10 ezer alkalmazásban állóra vonatkoztatva – a bányászatban fordult elő (105,5 fő). A szilikózis-esetek többségét Baranya megyéből regisztráltuk (43 eset, 90%). Az esetek nagy része kifejezetten enyhe, jelentős funkcionális károsodást nem okozó megbetegedés, ami hosszú idővel (15-20 évvel) az expozíció megszűnte után került bejelentésre.

A bejelentések ilyen emelkedő volumene felvetheti annak a valószínűségét is hogy ez összefügg a nyugdíjjal, a nyugdíjba vonulással, s annak lehetőségével, hogy a betegség diagnosztizálása esetleg az anyagi dotáltságot ilyen vonatkozásban javíthatja.

A foglalkozási eredetű légzőszervi megbetegedések között változatlanul a szilikózis-esetek száma a legnagyobb (48), az összes foglalkozási megbetegedés közel 20%-a (a légzőrendszeri betegségek 81%-a).

2011-ben 8 vegyi anyagok által okozott megbetegedést regisztráltunk (3 férfi, 5 nő), ami a tavalyi évhez viszonyítva több, mint 58%-os csökkenést jelent. Az esetek 63%-a az 50 év feletti korosztályban fordult elő, a férfiak aránya 37,5%, a nőké 62,5%, Budapestről 5, Heves és Baranya megyéből további 2 illetve 1 esetet vettünk nyilvántartásba.

2011-ben mindösszesen 1 helyileg ható és 1 egésztestvibráció okozta megbetegedést regisztráltunk (Ba-

¹ az esetszám az ionizáló sugárzás okozta tüdődagamos megbetegedések és tüdőtuberkulózisok esetszámait nem tartalmazza

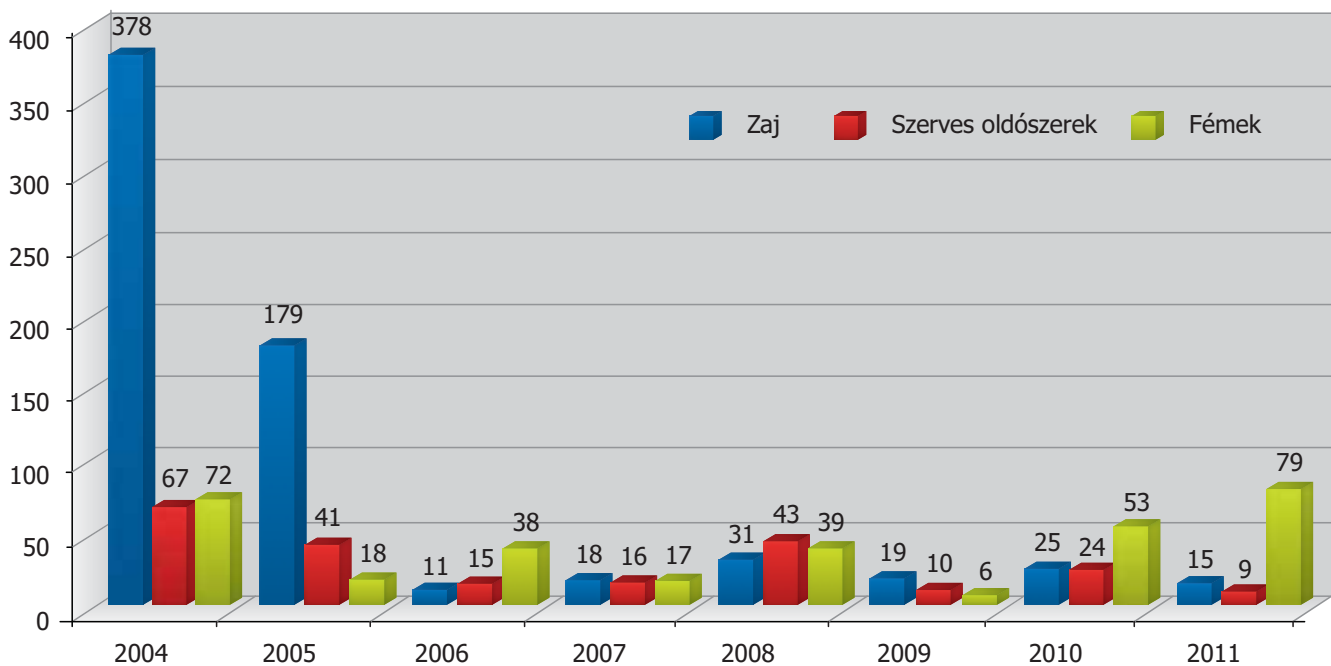
ranya és Tolna megyéből). A megbetegedettek 50 év feletti férfiak voltak.

Tárgyévben 19 egyéb (elsősorban nem optimális igénybevétellel – anyagmozgatás – terhel dolgozóknál jelentkező mozgásszervi, valamint ergonómiai hiányosságokból adódó) kóros tényezők hatására visszavezethető megbetegedés fogadtunk el, ami a bejelentett foglalkozási megbetegedések mindösszesen 8%-a. A megbetegedettek között legmagasabb az 50 év feletti aránya (10 fő, 53%), férfiak 53%, nők 47%-ban voltak érintettek. A legtöbb eset a bányászat területén (4 fő, 21%), Baranya (5 fő), Bács-Kiskun (3 fő) és Pest (3 fő) megyében fordult elő. Legnagyobb esetszámban a mozgásszervek túlzott illetve egyoldalú igénybevétele által okozott betegségeket regisztráltunk (12 fő).

2011-ben összesen 14 – ionizáló sugárzás által okozott – foglalkozási eredetű daganatos megbetegedést vettünk nyilvántartásba (a foglalkozási megbetegedések 6%-a). Az esetek kivétel nélkül 50 évnél idősebb férfiakat érintettek. Az összes megbetegedés – közülük 1 halálos kimenetelű – Baranya megyében fordult elő, a megbetegedettek valamennyien korábban uránérc-bányásként dolgoztak.

A 2011-ben regisztrált 104 fokozott expozíciós eset közül a legtöbb (37%) az 50 év feletti korosztályt érintette, és változatlanul a férfiak aránya magasabb (86%). Az esetek 86%-át vegyi anyag, 14%-át zaj okozta (89 illetve 15 eset) (**4. ábra**). A vegyi anyagok okozta fokozott expozíciós esetek száma (89) az előző évhez képest 16%-os növekedést mutat.

Évente elkészített, összefoglaló szakmai értékeléseinkben régóta jelezzük, hogy a bejelentések száma mind a foglalkozási betegségek, mind a fokozott expozíciós esetek vonatkozásában jelentősen elmarad a ténylegesen előforduló esetek számától. Míg például az Európai Unió legtöbb tagállamában a foglalkozási eredetű mozgásszervi megbetegedések incidenciája – hasonlóan a zaj okozta halláskárosodásokhoz vagy a vibráció okozta megbetegedésekhez – a legmagasabbak közé tartozik, addig hazánkban nem vagy alig kerülnek bejelentésre. Különösen sajnálatos, és a jelenlegi baleseti ellátási (kompenzációs) rendszer súlyos anomáliáját jelzi, hogy Magyarországon évek-tizedek óta egy olyan megbetegedés – a szilikózis – áll az incidenciá (és prevalencia) rangsor első helyén, melynek előfordulása az Unió tagállamaiban marginális, és a friss esetek megjelenése aktuálisan expozíciós forrással (munkatevékenységgel-munkakörnyezettel) nem hozható összefüggésbe.

4. ábra. A fokozott expozíciós esetek száma a kóros tényezők szerint (2004-2010)